

**ศูนย์ศิลปาชีพ : มหาตักศิลาทางความงาม
ในพระบรมราชินูปถัมภ์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนีพันปีหลวง**

**The Foundation for the Promotion of Supplementary Occupations and
Related Techniques: the Great Takkasila of Beauty under the Royal
Patronage of Her Majesty the Queen Sirikit, the Queen Mother**

สกนธ์ ภู่งามดี / Sakon Phungamdee

อาจารย์พิเศษหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วชิราวุฒวิทยาลัย

Associate Professor Dr. (Special Instructor) Responsible to Master of Fine and Applied Arts Program
in Visual Arts and Design, Faculty of Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ศิลปาชีพที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงโปรดเกล้า ให้จัดตั้งขึ้นในทุกภาคของไทย เพื่อฝึกอาชีพ แก้ไข ปัญหาเรื่องค่าครองชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ราษฎรในท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้เป็นสมบัติของชาติสืบไป โดยเฉพาะศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านศิลปหัตถกรรมของไทยที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่ง (๒) เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เนื่องในวโรกาสอันใกล้วันคล้ายวันพระราชสมภพ ๑๒ สิงหาคม ซึ่งเป็นวันสำคัญของปวงชนชาวไทย ผู้เขียนขอน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ อย่างหาที่สุดมิได้

คำสำคัญ : ศูนย์ศิลปาชีพในพระราชนิอุปถัมภ์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

Abstract

The purpose of this article were (1) to studies the information of the foundations for the promotion of supplementary occupations and related techniques under the Royal Patronage of Her Majesty the Queen Sirikit, the Queen Mother. The Queen established these foundations in every parts of Thailand favorite to occupational training, to resolve the problem of the cost of living and upgrade quality of life for local people. Preservation of the local wisdom as the national treasure continuously. Especially the special center of Bangsai, Phranakhon Si Ayutthaya province, one of the famous learning center of handicraft in Thailand. (2) to glorify Her Majesty the Queen Sirikit, the Queen Mother on the

occasion of anniversary of the Queen birthday on August 12, important day of Thai people. The author recollected to Her Majesty kindness never-ending.

Keywords : The foundations for the promotion of supplementary occupations and related techniques under the Royal Patronage of Her Majesty the Queen Sirikit, the Queen Mother

บทนำ

“...สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเป็นนักพัฒนา ผู้ยิ่งใหญ่ด้านศิลปกรรมและงานช่างฝีมือ...” พระพุทธเจ้าข้า

คำว่า “ตักศิลา” คือ ศูนย์กลางของศิลปวิชาการ ที่เกิดขึ้นในอดีตของอินเดียตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ส่วนคำว่า “ศิลปาชีพ” เป็นคำที่ยิ่งใหญ่ ที่น้อยคนนักจะไม่รู้จัก แต่ปัจจุบัน มีคนจำนวนไม่น้อย ที่รู้จักเพียง “ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร” ในโอกาสอันใกล้จะถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๖๒ ซึ่งมีวันสำคัญของปวงชนชาวไทย นั่นคือ วันคล้ายวันพระราชสมภพ ๑๒ สิงหาคม สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผู้เขียนจึงขอนำเสนอเรื่องราวของศูนย์ศิลปาชีพที่พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นในทุกภาคของประเทศไทย เพื่อให้คนไทยในท้องถิ่นต่างๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

กำเนิดโครงการศูนย์ศิลปาชีพในพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

โครงการศูนย์ศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง เริ่มต้นจากพระองค์ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ไปทรงเยี่ยมพสกนิกรทั่วทุกภาคของประเทศมาเป็นเวลามากกว่า ๕๐ ปี ทั้งนี้ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. (๒๕๖๒) ได้นำเสนอข้อมูลไว้ว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้ทอดพระเนตรเห็นสภาพการครองชีพของราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร และประสบภัยธรรมชาติต่างๆ บ่อยครั้ง เช่น ฝนแล้ง ศัตรูพืชรบกวน น้ำท่วม เป็นต้น ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และนำไปสู่ปัญหาการดำรงชีวิตของราษฎร อย่างไรก็ตาม ทรงพบว่า ราษฎรไทยหลายท้องถิ่นมีฝีมือเป็นเลิศทางหัตถกรรมหลายชนิดซึ่งสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ สมควรจะอนุรักษ์ไว้ให้เป็นสมบัติชาติสืบไป พระองค์จึงทรงทูลเกล้าฯ ถวายพระพร และพระราชทานทรัพย์มาส่งเสริมงานหัตถกรรมแก่ราษฎร ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงก่อตั้ง “โครงการศิลปาชีพในพระบรมราชินูปถัมภ์” ด้วยทรงมีพระราชดำริและพระราชโบายสอดคล้องกับพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในอันที่จะยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น

ภาพประกอบ ๑ ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
 คั่นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.silapacheep.ohm.go.th

ภาพประกอบ ๒ ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
 คั่นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.mhesi.go.th

วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการศิลปาชีพในพระบรมราชินูปถัมภ์ คือ มุ่งส่งเสริมให้ราษฎรมีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้เพื่อแก้ปัญหาจากการประสบปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ รวมทั้งส่งเสริมให้ราษฎรที่ว่างจากฤดูเพาะปลูกได้มีงานทำอยู่ในท้องถิ่นไม่ละทิ้งถิ่นฐานของตนเข้าไปทำงานรับจ้างในเมืองใหญ่ ซึ่งผลดีทางอ้อมจากการส่งเสริมให้ราษฎรมีงานทำอยู่ในท้องถิ่น คือ เป็นการช่วยลดปัญหาชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ และช่วยรักษาสถาปัตยกรรมในพื้นที่ของ

ราษฎรผู้มีรายได้น้อยอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง คือ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูหัตถกรรมแบบไทยโบราณซึ่งกำลังจะสูญสลายไปตามกาลเวลาให้ดำรงอยู่และแพร่หลายสู่คนรุ่นต่อไป เช่น การทอผ้าแพรวา การจักสานย่านลิเภา การทอผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายโบราณ การทำเครื่องถมเงินและถมทอง เป็นต้น

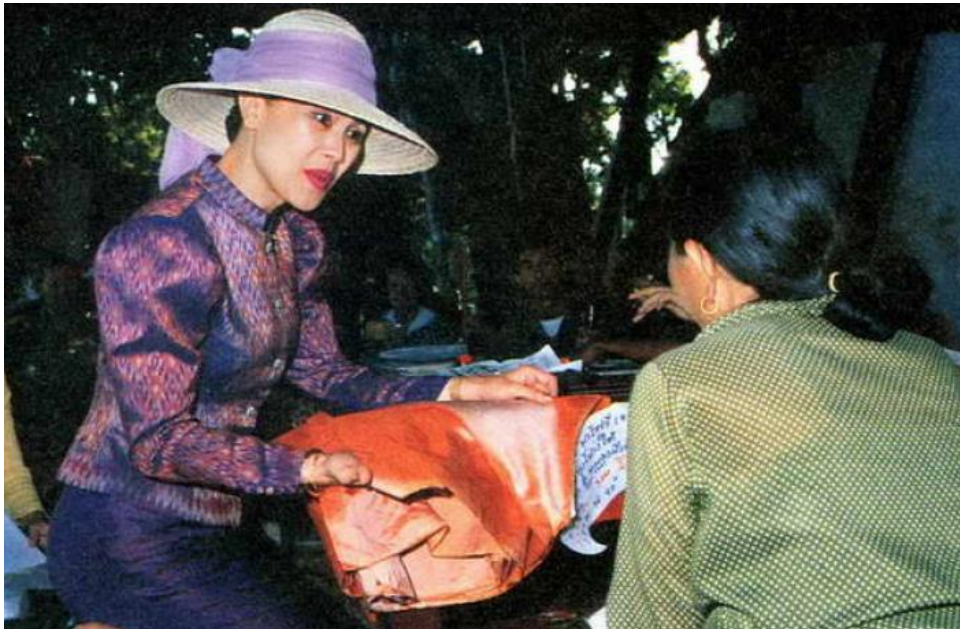

ภาพประกอบ ๓ ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
คันเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.mhesi.go.th

เมื่อกล่าวถึงวิธีการดำเนินโครงการศิลปาชีพในพระบรมราชินูปถัมภ์นั้น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดสอนงานหัตถกรรมในหลายประเภทให้แก่บุตรหลานของราษฎรผู้ยากไร้ โดยจัดการเรียนการสอนในสวนจิตรลดา และในบริเวณพระตำหนักทุกภาค โดยในช่วงเวลาที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับเพื่อทรงเยี่ยมราษฎร พระองค์จะทรงรับเด็กยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งผู้ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการสร้างสร้งงานเชิงช่าง เข้ามาเป็นนักเรียนศิลปาชีพ ทั้งนี้ พระองค์จะทรงค้นหาครูผู้มีฝีมือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และพระราชทานกำลังใจแก่สมาชิกศิลปาชีพ รวมทั้งโปรดที่จะทรงใช้ผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพทุกประเภทเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรทั่วไปด้วย

การดำเนินงานของโครงการศิลปาชีพในพระบรมราชินูปถัมภ์มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และมีสมาชิกศิลปาชีพอยู่ในทุกภาคของประเทศ โดยผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพได้รับความนิยมและแพร่หลายในตลาดผู้บริโภคอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการดังกล่าว มีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก จึงมีผู้กราบบังคมทูลขอให้ทรงจัดตั้งขึ้นเป็น “มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” (พระนามในช่วงเวลาปี พ.ศ. ๒๕๑๙) โดยมีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า The Foundation for the Promotion of Supplementary Occupations and Related Technique of Her Majesty Queen Sirikit of Thailand (The SUPPORT Foundation) โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมูลนิธิขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช

๒๕๑๙ และพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารของมูลนิธิด้วย ทั้งนี้ ในเวลาต่อมารัฐบาล ได้เล็งเห็นผลสำเร็จและประโยชน์เชิงประจักษ์ของโครงการดังกล่าว จึงได้รับเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ โดยจัดตั้งเป็น กองศิลปาชีพขึ้นในสำนักราชเลขาธิการ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ เพื่อสนับสนุนงานของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ใน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระนามในชวงเวลาปี พ.ศ. ๒๕๑๙)

ภาพประกอบ ๔ ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
คันเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.mhesi.go.th

ศูนย์ศิลปาชีพใน ๔ ภาคของไทย

นอกจากศูนย์กลางศิลปาชีพ ณ สวนจิตรลดา กรุงเทพมหานครแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเห็นความจำเป็นในการขยายขอบเขตของการฝึกศิลปาชีพให้แก่ราษฎรในภาคต่างๆ เพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของราษฎรอย่างทั่วถึง จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพในภาคต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์การเรียนการสอนในท้องถิ่นต่างๆ ในแต่ละภาค และกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และวัสดุในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก โดยศูนย์ศิลปาชีพหลักๆ และจุดเน้นของหลักสูตร มีดังนี้

ภาคเหนือ เช่น ศูนย์ศิลปาชีพแม่ต้า จังหวัดลำปาง ศูนย์ศิลปาชีพแม่ฮ่องสอน และศูนย์ศิลปาชีพบ้านวัดจันทร์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นฝึกอบรมการเย็บปักถักร้อย การทอผ้า ทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าตีนจก การทำเครื่องประดับเงิน และทอง ตามแบบศิลปะของชาวไทยภูเขา เป็นต้น

ภาคใต้ เช่น ศูนย์ศิลปาชีพในพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส โดยเน้นการฝึกอบรมการทอผ้า การจักสานด้วยหวาย ไม้ไผ่ ย่านลิเภา การทอเสื่อกระจูด การเย็บปักถักร้อย การทำถมเงินถมทอง เป็นต้น

ภาคอีสาน เช่น ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม และศูนย์ศิลปาชีพบ้านจารย์ จังหวัดสกลนคร โดยเน้นการฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่ และให้ปรับปรุงวิธีการทอ การย้อมสี การตกแต่งสำเร็จ ให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการปลูกต้นหม่อน และเลี้ยงไหม

ภาคกลาง เช่น ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศิลปาชีพภาคกลาง จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น โดยเน้นการฝึกอบรมการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำเครื่องจักสานด้วยหวาย ไม้ไผ่ และป่านศรนารายณ์ การทอผ้าฝ้าย การปั่นตุ๊กตาชาววัง การตัดเย็บเสื้อผ้า การถนอมอาหาร เป็นต้น

อัตลักษณ์ของศูนย์ศิลปาชีพในแต่ละภาค

ศูนย์ศิลปาชีพภาคเหนือ

ในภาพรวม อัตลักษณ์ของศูนย์ศิลปาชีพภาคเหนือ จะดำเนินการในลักษณะการบูรณาการกับภารกิจของศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และศูนย์สาธิตงานศิลปาชีพ ภาคเหนือ ได้เริ่มดำเนินการก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ ปี ๒๕๔๔ โดยมีแนวความคิดในการถวายเป็นความจงรักภักดีแด่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง ซึ่งวัตถุประสงค์ คือ ต้องการดำเนินโครงการเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล จึงน้อมนำแนวพระราชดำริ เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รวมทั้ง งานศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง ไปเผยแพร่แก่ราษฎรกลุ่มต่างๆ เช่น นักเรียน นิสิต นักศึกษา เกษตรกร และประชาชนทั่วไป โดยศูนย์ศิลปาชีพภาคเหนือ เน้นการทำงานที่ส่งเสริมให้ราษฎรประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และทักษะที่ได้จากการฝึกอบรมงานศิลปาชีพ ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและประกอบอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน

ภาพประกอบ ๕ ตัวอย่างลายผ้าทอตีนจก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในศูนย์ศิลปาชีพภาคเหนือ
ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.mgrounline.com/travel/detail/9590000039884

ศูนย์ศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในภาพรวม อัตลักษณ์ของศูนย์ศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ผลผลิตที่สมาชิกศิลปาชีพสร้างสรรค์ขึ้นนั้น สะท้อนถึงสินค้าในประเภทที่หลากหลายตามวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยไม่เน้นเพียงแค่ผลงานที่มาจากศิลปะและวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ เสื้อผ้าไหมพรม ผ้าทอ ผลผลิตจากงานตีเหล็ก เครื่องเรือน การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น

ตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพสำคัญแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ศูนย์ศิลปาชีพบ้านजार จังหวัดสกลนคร โดยกำเนิดของศูนย์ศิลปาชีพแห่งนี้สืบเนื่องจากที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงริเริ่มโครงการปาร์กน้ำขึ้นที่อ่างเก็บน้ำคำจวง ตำบลสองดาว อำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่บ้านजार ตำบลม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร ราษฎรได้กราบบังคมทูลว่า ถูกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มาข่มขู่เอาเสบียงอาหารทำให้มีอาหารไม่เพียงพอแก่การดำรงชีวิต และเกิดความหวาดกลัวอย่างมาก ประกอบกับราษฎรบ้านजारได้เสียสละที่ดินสาธารณะของหมู่บ้านบริเวณหาดทรายงามจำนวน ๒๐๐ ไร่ เพื่อปลูกป่าถวายตามรอยพระยุคลบาทโครงการปาร์กน้ำด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงทอดพระเนตรเห็นความสามัคคีและความเสียสละของชาวบ้านजार จึงมีพระราชดำริจะตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษขึ้นที่บ้านजार เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยเริ่มต้นด้วยการทรงพระกรุณาให้รับราษฎรชาวบ้านजार ๒๐ คน เข้าไปฝึกงานศิลปาชีพในศูนย์กลางศิลปาชีพ ณ สวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร เพื่อให้กลับมาฝึกหัดสมาชิกภายในหมู่บ้านอีกทอดหนึ่ง จากนั้นราษฎรบ้านजारได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมขึ้น

นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านกุดนาขาม ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ทรงทราบถึงความสามัคคีของชาวบ้านกุดนาขาม พระองค์จึงทรงชักชวนชาวบ้านให้หันมาปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ จนเกิดเป็นโครงการปาร์กน้ำบ้านกุดนาขาม โดยมีอ่างเก็บน้ำขึ้นที่ห้วยนกเค้า ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงสนับสนุนการสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือราษฎร รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร ในเวลาใกล้เคียงกัน โดยเป็นศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ที่ส่งเสริมอาชีพด้านต่างๆ ให้แก่ราษฎรในท้องถิ่น อาทิ งานดอกไม้ประดิษฐ์ งานจักสานผักตบชวา งานแกะสลักไม้ งานตัดเย็บเสื้อผ้า งานทอผ้า งานปลูกหม่อนเลี้ยงไหม งานเครื่องเรือน งานเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสกลนครที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ภาพประกอบ ๖ ตัวอย่างผลงานเครื่องปั้นดินเผา ของศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร

ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.edtguide.com/tat442486/

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ-บ้านกุดนาขาม-จ.สกลนคร

ศูนย์ศิลปาชีพภาคใต้

ในภาพรวม อัตลักษณ์ของศูนย์ศิลปาชีพภาคใต้ คือ ผลผลิตที่สมาชิกสร้างสรรค์ขึ้นนั้น เน้นผลงานที่มาจาก ศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้อย่างชัดเจน เช่น โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านกำแพง จังหวัดนราธิวาส เป็นโครงการ พระราชดำรินิสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เพื่อส่งเสริมกลุ่มอาชีพ เช่น การทำเสื้อกระจุต ยานลิเกา เรือกอและจำลอง รวมทั้งงานหัตถกรรมต่างๆ เพื่อเป็นรายได้เสริมโดยเน้นการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง รวมทั้งพระบรม วงศานุวงศ์ทุกพระองค์ได้เสด็จแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส เพื่อทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสและจังหวัดใกล้เคียงในภาคใต้ ทรงพบเห็นราษฎร ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนมากมาย อาทิ ปัญหาสุขภาพ โอกาสทางการศึกษา ข้อจำกัดด้านการประกอบ อาชีพ เป็นต้น จึงมีพระราชดำริที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริเกี่ยวกับการจัดหาแหล่งน้ำชลประทาน เพื่อส่งเสริมอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของ จังหวัดนราธิวาส นอกจากนี้ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง พระราชทานความช่วยเหลือแก่ครอบครัวราษฎรที่มีฐานะยากจนโดยพระราชทานกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้กับ ราษฎรเพื่อเป็นอาชีพเสริมในยามว่างได้มีงานทำ และมีรายได้ที่แน่นอน รวมทั้งเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมตามแหล่ง ทรัพยากรและวัตถุโบราณที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

กิจกรรมในโครงการส่งเสริมศิลปาชีพจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย โครงการจักสานย่านลิเภา จักสานเสื่อ กระจุต จักสานเสื่อปาหนัน จักสานใบลาน เรือกอและจำลอง ทั้งนี้ พระองค์ทรงเข้าสวนยางพาราเพื่ออนุรักษ์ย่านลิเภา รวมทั้งเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอาชีพด้านเครื่องปั้นดินเผา (เซรามิก) การปักผ้า การทอผ้าฝ้าย การทอผ้าไหม การตัดเย็บ เสื้อผ้าเขียนลายผ้าบาติก การทำมู่ลี่ฝ้ายผสมกระจุต เป็นต้น ทั้งนี้ พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในความคิดริเริ่มการ ออกแบบรูปทรงและลวดลายต่างๆ ได้อย่างสวยงาม รวมทั้งทรงจัดระบบการบริหารจัดการด้านการผลิต และการตลาด อย่างครบวงจร และได้จัดให้มีการประกวดผลิตภัณฑ์ และจัดนิทรรศการขึ้นทุกปี ณ พระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และฝีมือของสมาชิกให้มีความประณีตและสวยงามขึ้น ด้วยเหตุนี้ ราษฎรในพื้นที่ ดังกล่าว จึงมีความสำนึกและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ดังนั้น ชาวไทยมุสลิมจึงขานพระนามของ พระองค์ว่า “รายอกีตอบาเฮะ” และ “ประไมสุหรีกีตอบาเฮะ” ซึ่งแปลว่า “ในหลวงของเราดีและพระราชินีของเราดี”

ภาพประกอบ ๗ ตัวอย่างผลงานย่านลิเภา ของกิจกรรมในโครงการส่งเสริมศิลปาชีพจังหวัดนราธิวาส
ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.nakhononline.com/948

ศูนย์ศิลปาชีพภาคกลาง

ในภาพรวม อัตลักษณ์ของศูนย์ศิลปาชีพภาคกลาง คือ ดำเนินการในลักษณะการบูรณาการกับการกิจของศูนย์ การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และศูนย์สาธิตงานศิลปาชีพ ซึ่งในปีพ.ศ. ๒๕๔๕ คู่สมรส คณะรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เฉลิมพระเกียรติในวโรกาส เฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยจัดโครงการถวายเป็นพระราชกุศลแบบยั่งยืน สนองแนวทางเกษตร ทฤษฎีใหม่ และแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยตั้งชื่อโครงการว่า ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว พระราชดำริ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวสำหรับเยาวชน เกษตรกร และประชาชนทั่วไป ซึ่งในภาคกลาง

รัฐบาลใช้พื้นที่ของกองทัพบก บริเวณกองพลทหารราบที่ ๑๑ ค่ายสมเด็จพระนังเกล้า ตำบลคลองนา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมาเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงห่วงใยช่วยเหลือราษฎรในท้องถิ่นห่างไกล ด้วยการฝึกอาชีพแก่ ราษฎรให้สามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า รัฐบาลจึงได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ที่บูรณาการงานด้านศิลปาชีพเข้าไว้ด้วยกัน

ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้ ในจังหวัดฉะเชิงเทราดังกล่าว มีพื้นที่รวม ๔๕ ไร่ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) ส่วน เศรษฐกิจพอเพียง ในอาคารนิทรรศการแสดงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายในมินิทรรศการแสดง ๗ ส่วน (๒) ส่วนงาน ศิลปาชีพ ในอาคารนิทรรศการ ที่แสดงงานศิลปาชีพของจังหวัดภาคกลาง ๒๕ จังหวัด และ (๓) ส่วนอื่น ๆ ประกอบด้วย อาคารจำหน่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในอาคารประชาสัมพันธ์ โดยมีพื้นที่จัดค่ายพักแรมควบคู่ ไปด้วย

กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ที่บูรณาการกับงานด้านศิลปาชีพ เช่น โครงการค่ายคุณธรรมนำชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมโรงเรียนชาวนา โครงการเข้าค่ายพักแรม ลูกเสือ - เนตรนารี เป็นต้น

ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศิลปาชีพภาคกลาง ในจังหวัดฉะเชิงเทราแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ยังจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งได้แก่ ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อำเภอบางไทร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ดำเนินงานโดยมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (พระนามใน ช่วงเวลาปี พ.ศ. ๒๕๑๙) โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านศิลปหัตถกรรม ของไทย มุ่งเน้นการฝึกและส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกรในชนบท เพื่อเป็นรายได้พิเศษเพิ่มขึ้นจากช่วงที่ว่างจากงาน เกษตรกรรม

ภายในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยอาคารต่างๆ คือ

กลุ่มอาคารแผนกช่าง ๓๒ แผนก เช่น แผนกช่างสานย่านลิเภา ช่างทอผ้าไหม เครื่องเคลือบดินเผา ช่างแกะสลัก ช่างเป่าแก้ว ช่างทอผ้าลายตีนจก ช่างประดิษฐ์หัวโขน ช่างปักผ้า เป็นต้น

ศาลาพระมิ่งขวัญ จำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก

หมู่บ้านศิลปาชีพ ภายในแบ่งเป็นหมู่บ้านไทยของแต่ละภาค โดยมีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่กลางพื้นที่ แสดงงาน ศิลปหัตถกรรมของแต่ละภาค และสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยของแต่ละท้องถิ่น

สวนนก เป็นกรงนกขนาดใหญ่ ๒ กรง จัดสภาพแวดล้อมให้คล้ายคลึงธรรมชาติ เช่น สภาพป่า น้ำตก ธารน้ำ เป็นต้น มีระบบไฟล่อแมลงซึ่งเป็นอาหารของนก ในวันที่ร้อนจัดมีระบบพ่นไอน้ำให้ความชุ่มชื้น ดำเนินการโดยมูลนิธิ คุ่มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยมีนกหายากกว่า ๑๐๐ ชนิด เช่น นกขาपीไหน นกกาก้าง นกเงือกกรามช้าง นกสาลิ้งเขียว นกยูงไทย เป็นต้น

วังปลา มีตู้แสดงพันธุ์ปลาน้ำจืดหลากหลายชนิด ทั้งปลาพื้นเมืองใกล้สูญพันธุ์ และปลาที่พบเห็นได้ทั่วไป เช่น กระเบนราหู ปลาตะเพียนทอง ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาบึก ปลากดดำ เป็นต้น นอกจากนี้ ภายในอาคารยังมีภาพเขียนปลาไทยพร้อมคำบรรยาย

ภาพประกอบ ๘ ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.thaimtb.com/forum/viewtopic.php?f=116&t=351355

ภาพประกอบ ๙ ภาพกิจกรรมการเรียนรู้ของสมาชิกศิลปาชีพ ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.wanyud.com และ www.27.254.32.8/view_news.php?newsid=

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในงานศิลปาชีพ

ตัวอย่างของหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในงานศิลปาชีพ เช่น กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีบทบาทหลักในโครงการอบรมงานเซรามิก ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงริเริ่มโครงการดังกล่าวนี้ แต่เดิมราษฎรในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่มีทักษะใดๆ ในงานผลิตเซรามิก แต่กรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้ดำเนินการเพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นเวลานานติดต่อกันมากกว่า ๒๐ ปี จนในปัจจุบัน ราษฎรเหล่านั้นมีความรู้ความสามารถในงานผลิตเซรามิกมากเพียงพอที่จะผลิตงานรูปแบบต่าง ๆ ออกจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม สมดังพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าฯ

ความสำเร็จของการฝึกอบรมงานเซรามิกในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการอบรมแบบต่อยอด โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (๒๕๖๒) ระบุว่า ในระยะต่อมา กรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้ขยายพื้นที่การทำงานถ่ายทอดเทคโนโลยีเซรามิกให้แก่ศูนย์ศิลปาชีพฯ จากเดิมเพิ่มเป็น ๗ แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือที่ศูนย์ศิลปาชีพบ้านแม่ต๋ำ และศูนย์ศิลปาชีพบ้านทุ่งจี้ จังหวัดลำปาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร ภาคกลางที่ศูนย์ศิลปาชีพสีบัวทอง จังหวัดอ่างทอง รวมทั้งภาคใต้ที่ศูนย์ศิลปาชีพพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส และกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านรอดันบาตออันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าฯ

ภาพประกอบ ๑๐ บรรยากาศการฝึกอบรมหลักสูตรเซรามิก ในศูนย์ศิลปาชีพ

ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ จาก www.mhesi.go.th/main/th/142-knowledge/projects-along-the-royal/quality-of-life/2118-arts-and-crafts-center

ทั้งนี้ การดำเนินโครงการของกรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้มีพัฒนาการมากขึ้น โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีในระยะต่อไปจะเป็นการนำองค์ความรู้ใหม่ไปถ่ายทอดให้แก่สมาชิก การอบรมทั้งภาคทฤษฎีและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรที่จัดอบรมจะเป็นการนำผลงานวิจัยใหม่ๆ ไปเผยแพร่ รวมถึงการอบรมเพื่อให้ความรู้เรื่องการควบคุมคุณภาพ ส่งผลให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น รวมทั้งยังมีการจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การใช้วัตถุดิบและพลังงานอย่างประหยัด และการวิเคราะห์และแก้ปัญหาในกระบวนการผลิตได้ด้วยตนเองเพื่อสามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้แล้วยังได้ให้การสนับสนุนวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่จำเป็น รวมถึงจัดส่งเจ้าหน้าที่เพื่อให้คำแนะนำในการทำงาน และยังช่วยพัฒนาความรู้ด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การจัดทำบรรจุภัณฑ์ และการส่งเสริมการขาย ทั้งนี้ การดำเนินโครงการอบรมงานเซรามิกภายในศูนย์ศิลปาชีพฯ ของกรมวิทยาศาสตร์บริการ เป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของสมาชิกศูนย์ศิลปาชีพฯ ให้สามารถผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพ สวยงามเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ เพื่อให้สมาชิกมีงานทำมีรายได้เสริมสำหรับเลี้ยงตนเองและครอบครัว เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชนทั้งเรื่องเศรษฐกิจครัวเรือนและความเข้มแข็งของชุมชนในลำดับต่อไป

การถวายงานรับใช้ในฐานประชาชน

ผู้เขียนได้รับโอกาสในการถวายงานรับใช้ในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ – ๒๕๓๕ ในฐานประชาชน โดยทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น งานออกแบบเครื่องแก้ว เครื่องเงิน ลายผ้า งานปั้น รวมทั้งงานควบคุมการออกแบบผลิตภัณฑ์อื่นๆ ของศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทรแห่งนี้ ทั้งนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี กรมหมื่นสุทธนารีนาถ ทรงประทานเข็มที่ระลึกในฐานอาจารย์พิเศษแก่ผู้เขียน จึงนับเป็นเกียรติอันสูงสุดแห่งชีวิต

ภาพประกอบ ๑๑ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี กรมหมื่นสุทธนารีนาถ ทรงประทานเข็มที่ระลึกให้ผู้เขียนในฐานอาจารย์พิเศษ ของศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: สกนธ์ ภู่งามดี, ๒๕๓๕, [ภาพถ่าย]

ภาพประกอบ ๑๒ การร่วมทำงานติดตั้งผลงานประติมากรรม “เทพินศิลป์” ด้านหน้าพระตำหนัก
ภายในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. ๒๕๓๔
ที่มา: สกนธ์ ภู่งามดี, ๒๕๓๔, [ภาพถ่าย]

บทสรุป

จากข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ศิลปาชีพที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งในทุกภาคของไทยนั้น สะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ศิลปาชีพในแต่ละภาค ต่างก็มีอัตลักษณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานที่น่าสนใจแม้ว่าแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานบางส่วนจะคล้ายคลึงกันเนื่องจากข้อจำกัดด้านวัสดุก็ตาม นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐยังร่วมมีบทบาทในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับศูนย์ศิลปาชีพดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งเรื่องเศรษฐกิจครัวเรือนและความเข้มแข็งของชุมชน

อย่างไรก็ตาม เหนือสิ่งอื่นใด คุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีพระเมตตาจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพในทุกภาคของไทย เพื่อฝึกอาชีพแก่ราษฎรในท้องถิ่นให้สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตแห่งความงดงามบนพื้นฐานของศิลปวิชาการ จึงเปรียบได้ว่า ศูนย์ศิลปาชีพ เป็น “มหาตักศิลา” ของไทย ดังนั้น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จึงทรงเป็น “นักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่ด้านศิลปกรรมและงานช่างฝีมือ” ที่เนรมิต “มหาตักศิลาทางความงาม” อันนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทยในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนโดยแท้

ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ อย่างหาที่สุดมิได้

บรรณานุกรม

กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (๒๕๖๒). **โครงการศูนย์ศิลปาชีพในพระราชดำริ**

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. ค้นเมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๒, จาก

www.mhesi.go.th/main/th/142-knowledge/projects-along-the-royal/quality-of-life/2118-arts-and-crafts-center สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๒.

กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (๒๕๖๒). ศูนย์ศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค้นเมื่อ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๒, จาก www.qsds.go.th/project/viewpro.php?idpro=PJ๑๔๔๓๘๑๑๐๑๔

การร่วมทำงานติดตั้งผลงานประติมากรรม “เทพินศิลป์” ด้านหน้าพระตำหนักภายในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. ๒๕๓๔. (๒๕๓๔). [ภาพถ่าย]. สกนธ์ ภู่งามดี.

ตัวอย่างผลงานเครื่องปั้นดินเผา ของศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.edtguide.com/tat/442486/ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ-บ้านกุดนาขาม-จ.สกลนคร

ตัวอย่างผลงานย่านลิเภา ของกิจกรรมในโครงการส่งเสริมศิลปาชีพจังหวัดนราธิวาส. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.nakhononline.com/948

ตัวอย่างลายผ้าทอตีนจก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในศูนย์ศิลปาชีพภาคเหนือ. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.mgsonline.com/travel/detail/9590000039884

บรรยากาศการฝึกอบรมหลักสูตรเซรามิก ในศูนย์ศิลปาชีพ. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.mhesi.go.th/main/th/142-knowledge/projects-along-the-royal/quality-of-life/2118-arts-and-crafts-center

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี กรมหมื่นสุทธนารีนาถ ทรงประทานเข็มที่ระลึกให้ผู้เขียนในฐานะอาจารย์พิเศษ ของศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (๒๕๓๕). [ภาพถ่าย]. สกนธ์ ภู่งามดี.

ภาพกิจกรรมการเรียนของสมาชิกศิลปาชีพ ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.wanyud.com และ www.27.254.32.8/view_news.php?newsid=

ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.silapacheep.ohm.go.th

ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.mhesi.go.th

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. (๒๕๖๒). กำเนิดโครงการศูนย์ศิลปาชีพในพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. ค้นเมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๒, จาก www.silapacheep.ohm.go.th

วิกิพีเดีย. (๒๕๖๒). มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. ค้นเมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๒, จาก www.th.wikipedia.org/wiki/มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์_พระบรมราชินีนาถ

ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒, จาก www.thaimtb.com/forum/viewtopic.php?f=116&t=351355

สำนักงานประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคงกองทัพ. (๒๕๖๒). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ค้นเมื่อ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๒, จาก www.xn--o3cgb6a7a.com